

3. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI, прийн. ВРУ в ред. від 13 березня 2015 р. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>

4. Про добровільне об'єднання територіальних громад [Електронний ресурс] : проект Закону України від 05 лютого 2015 р. № 157-VIII. – Режим доступу : http://www.w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52379

УДК 351:316.343.654

Ю. А. Олениченко, ад'юнкт кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України
О. М. Соболев, доктор технічних наук, начальник кафедри управління та організації діяльності у сфері цивільного захисту Національного університету цивільного захисту України

ВИЗНАЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ БЕЗПЕКИ У СФЕРІ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ

Спираючись на теоретичні засади системного аналізу, запропоновано оцінку ефективності механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами через інноваційну процедуру визначення та аналізу показників-індикаторів з різних груп впливу.

Ключові слова: тверді побутові відходи; механізми державного управління; техногенна та екологічна безпека.

The study, based on theoretical principles of systems analysis, proposed evaluating the effectiveness of the public administration mechanisms in the area of safe manipulation with solid wastes through innovative procedure for determining and analyzing performance indicator from various pressure groups.

Key words: solid wastes; public administration mechanisms; technological and environmental safety.

Постановка проблеми. Поряд із загальною проблемою дієвості заходів з техногенної та природної безпеки держави та суспільства [1] в Україні об'єктивно існує проблема відсутності дійової державної політики у сфері запобігання виникненню аварій та надзвичайних ситуацій у сфері поводження з твердими побутовими відходами (ТПВ). Підтвердженням гостроти наявної проблеми є зарахування цієї проблематики до переліку “актуальних загроз” державі та суспільству, визначених у п. 3.9 “Стратегії національної безпеки України” відповідно до Указу Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015 [2].

© Ю. А. Олениченко, О. М. Соболев, 2015

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З іншого боку, підтвердженням гостроти наявної проблеми є інтерес науковців, що постійно зростає, у галузі державного управління до сфери поводження з ТПВ [3–8]. Утім, незважаючи на досить велику кількість досліджень у галузі поводження з ТПВ, питання реалізації державної політики та вдосконалення механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з ними залишається маловивченим та потребує системних наукових досліджень.

Мета статті – на основі запропонованого авторського підходу [9; 10] оцінки результативності механізмів державного управління, необхідно визначити регіональні особливості сталої політики безпеки у сфері поводження з ТПВ за низкою показників-індикаторів ефективності впливу.

Виклад основного матеріалу. В рамках авторського підходу запропоновано таку класифікацію груп показників-індикаторів ефективності впливу механізмів державного управління в зазначеній сфері безпеки суспільства:

- кількісні показники зі стану утворення, переробки, накопичення ТПВ, стану наявності та утримання полігонів – показники групи загальної безпеки;
- статистична кількість аварій і надзвичайних ситуацій на об'єктах процесу переробки ТПВ, кількість засобів з ліквідації можливих аварій та надзвичайних ситуацій з боку підрозділів Державної служби України з питань надзвичайних ситуацій у регіоні, об'єктивний стан готовності підрозділів до відповідних дій – показники групи спеціалізованої безпеки;
- інвестиційна привабливість як регіону (територіальної громади) в цілому, так і розвиток інноваційних технологій з утилізації твердих побутових відходів зокрема – показники економічної групи;
- наявність і рівень впливу на громадську позицію засобів масової інформації – показники групи громадсько-соціального контролю;
- експертна оцінка стану розробки та імплементації державного законодавства, регіональних і територіальних підзаконних актів – показники законодавчо-правової групи;
- експертна оцінка стану узгодженості функцій та відповідальності окремих суб'єктів виконавчої влади щодо забезпечення відповідного рівня як загальної, так і спеціалізованої безпеки, територіально-адміністративна складність – показники функціонально-організаційної групи.

Слід зазначити, що запропонована класифікація є досить умовною внаслідок наявності тісної взаємодії перетину та впливу один на одного показників-індикаторів різних класифікаційних груп.

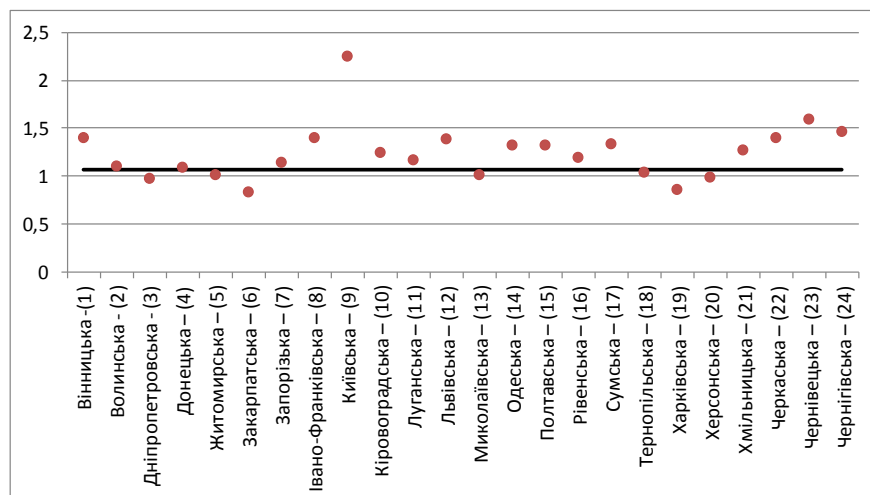
Наступне спрощення – це обмеженість у виборі показників-індикаторів у межах окремого дослідження, а відтак – відмова апіорі від позиції абсолютності отриманих висновків та декларування останніх як таких, що мають рекомендаційний характер, з можливістю подальшого уточнення за наявності введення додаткових показників-індикаторів та оновлення інформаційної бази даних за вже дослідженими.

Для розуміння проведеного регіонального аналізу зазначимо таке: показники, де переважають складові з індексом (g), свідчать про ефективність впливу механізмів державного управління на загальнодержавному рівні (I_g), перевага складових з індексом (i) характеризує регіональні особливості впливу та потребує відповідного коригування на загальнодержавному рівні (I_i).

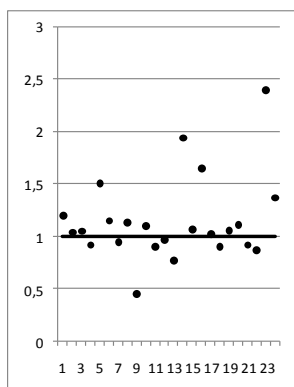
Ураховуючи вищенаведене, аналіз показників-індикаторів групи загальної безпеки регіонального рівня, а саме, динаміки утворення відходів I–IV рівня небезпеки за останні 5 років [11–13] (рис. 1), дозволив сформулювати такий загальний вис-

Регіональне управління та місцеве самоврядування

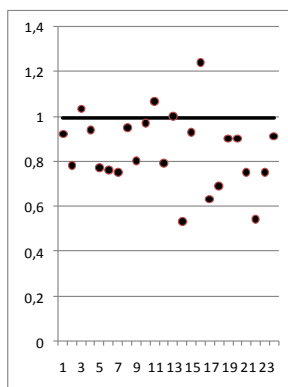
новок: попри скорочення кількості відходів (формуючий регіональний показник $I_{RI}^{\partial y^{ТПВ}} \geq \frac{\partial y^{ТПВ}}{D}$ [2011 р. – 17 регіонів; 2012 р. – 15; 2013 р. – 4; 2014 р. – 17] має загальний характер $I_{RI}^{\partial y^{ТПВ}} = r_g^{RI \partial y^{ТПВ}}$), заходи на рівні як державної, так і регіональної політики щодо уповільнення динаміки утворення відходів недостатні, а для деяких регіонів (Запорізька, Львівська, Одеська, Сумська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області) – незадовільні.

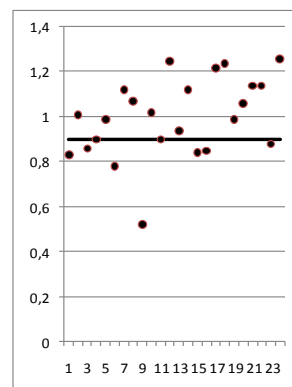
a

b

c

d

Рис. 1. Аналіз регіональних особливостей належності формуючого показника $I_{RI}^{\partial y^{ТПВ}}$ (динаміка утворення ТПВ) впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника $I_D^{\partial y^{ТПВ}}$; а) 2011 р., б) 2012 р., в) 2013 р., д) 2014 р.)

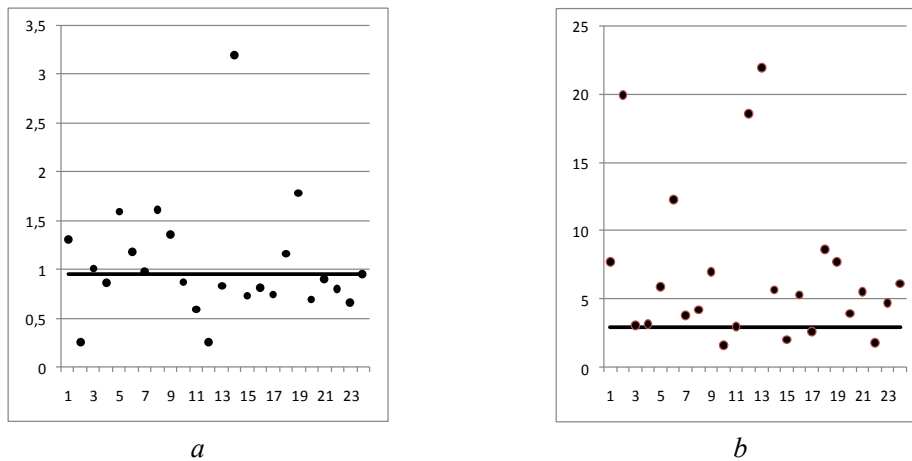

Рис. 2. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників $I_{RI}^{\delta \text{ утил ТПВ}}$ (динаміка утилізації ТПВ) та $I_{RI}^{\% \text{ утил ТПВ}}$ (відсоток від загального утворення) впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показнику $I_D^{\delta \text{ утил ТПВ}}$ та $I_D^{\% \text{ утил ТПВ}}$)

Рівень ефективності заходів (рис. 2) процесу утилізації відходів здійснено за двома показниками: а) динаміка розвитку процесів утилізації за регіонами, б) відсотковий вміст утилізації в загальному складі накопичення.

Очевидно, що показник динаміки розвитку процесів утилізації є індивідуально-регіональним показником ($I_{RI}^{\delta \text{ утил ТПВ}} \geq I_D^{\delta \text{ утил ТПВ}} = 1$), тому заходи загальнодержавної політики для більшості регіонів слід вважати переважно ефективними. Таким чином, наявний стан державної політики з цього приводу не потребує додаткового регулювання, питання слід зарахувати до компетенції регіонального рівня. Формуючий показник відсоткового вмісту “загальним” ($I_{RI}^{\% \text{ утил ТПВ}} \geq I_D^{\% \text{ утил ТПВ}} = 9$) з досить негативними значеннями майже для всіх регіонів України.

Також комплексно (за двома формуючими показниками) здійснено аналіз розвитку інноваційних технологій на прикладі процесу спалення ТПВ (рис. 3): а) динаміка розвитку інноваційних процесів утилізації за регіонами, б) відсотковий вміст інноваційних процесів утилізації у загальному складі утилізації ТПВ у 2014 р.

Як бачимо, за динамікою впровадження інноваційних технологій формуючий показник приблизно однаковий для низки регіонів та трохи нижчий від загальнодержавного рівня, а відтак має враховуватися при формуванні заходів на регіональному рівні за індивідуальних підходів. Це, на перший погляд, стосується і відсоткового формуючого показника (рис. 3б). Так, $I_{RI}^{\% \text{ інов ТПВ}}$ перевищує загальнодержавний у 11 регіонах і за нашою методологією належить до “регіональної” сфери заходів. Однак поглиблений аналіз свідчить, що загальнодержавний показник $I_D^{\% \text{ інов ТПВ}}$ більш ніж на порядок відрізняється від середнього показника країн ЄС. У разі імплементації відповідного україн-

ського законодавства до вимог країн ЄС [14] загальнодержавний показник також потребує перегляду, оскільки $I_{RI}^{\%інновТПВ}$ перевищить загальнодержавний (загальноєвропейський) у 22 регіонах країни. Відповідно державна політика у розрізі цього питання (розвитку і застосування новітніх інноваційних технологій утилізації ТПВ як однієї з складових забезпечення безпеки всього процесу поводження з ТПВ) потребує принципових концептуальних змін з подальшою ланцюговою реакцією як на рівні регіональних і територіальних програм розвитку цієї сфери, так і на рівні планів безпеки технологічних процесів поводження з ТПВ.

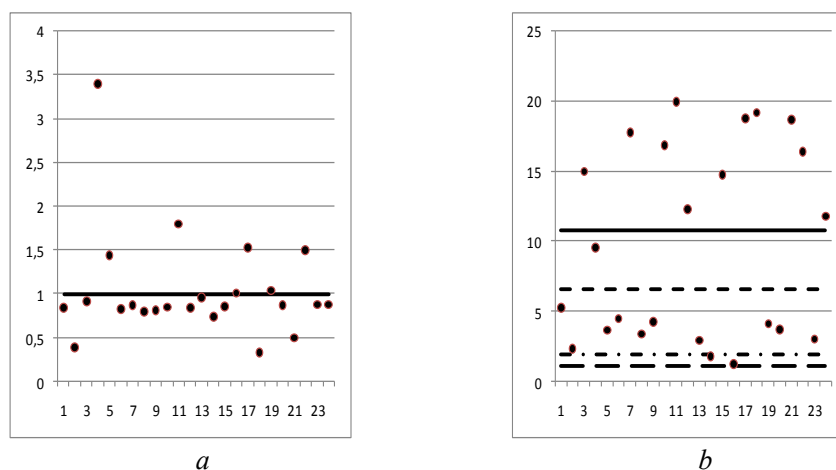

Рис. 3. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників $I_{RI}^{\Delta інновТПВ}$ (динаміка впровадження інноваційних технологій утилізації ТПВ) та $I_{RI}^{\%інновТПВ}$ (відсоток від загальноутилізованих) впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника $I_D^{\Delta інновТПВ}$ та $I_D^{\%інновТПВ}$, короткий штрих – нижня межа відповідного показника в країнах ЄС [відповідає 15 %], довгий штрих – верхня межа відповідного показника в країнах ЄС [відповідає 90 %], штрих-пунктирна лінія – середній статистичний показник у країнах ЄС [відповідає 52,5 %])

Інтегральним маркером щодо стану державної та регіональної політики у питаннях ефективності заходів щодо покращання загальної безпеки можна вважати динаміку накопичення відходів у порівнянні (рис. 4) а – 2011 р., б – 2014 р.

Очевидно, що динаміка накопичення принципово змінилась у бік погіршення як у кількісному сенсі, перевищення 1 (негативна динаміка у бік зростання) в 2014 р. зафіксована для 20 регіонів проти 19 у 2011 р., так і відносному, а саме регіональний показник $I_{RI}^{\int ТПВ}$ перевищує загальнодержавний у 18 регіонах у 2014 р. проти 7 у 2011 р.

Через це питання розробки та впровадження заходів стосовно накопичення твердих побутових відходів слід зарахувати до компетенції центральних органів виконавчої влади, оскільки проблемні питання притаманні для переважної більшості регіонів і потребують комплексного вивчення та вирішення.

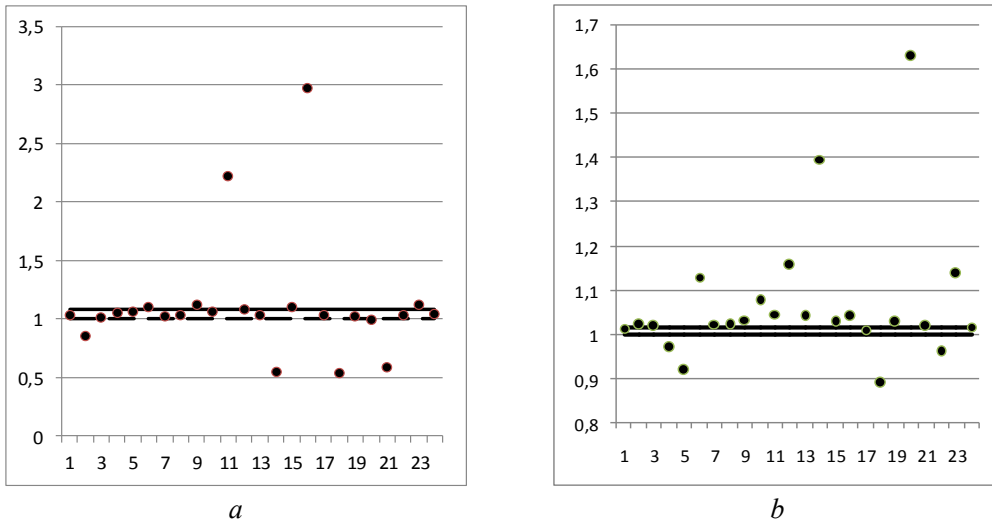
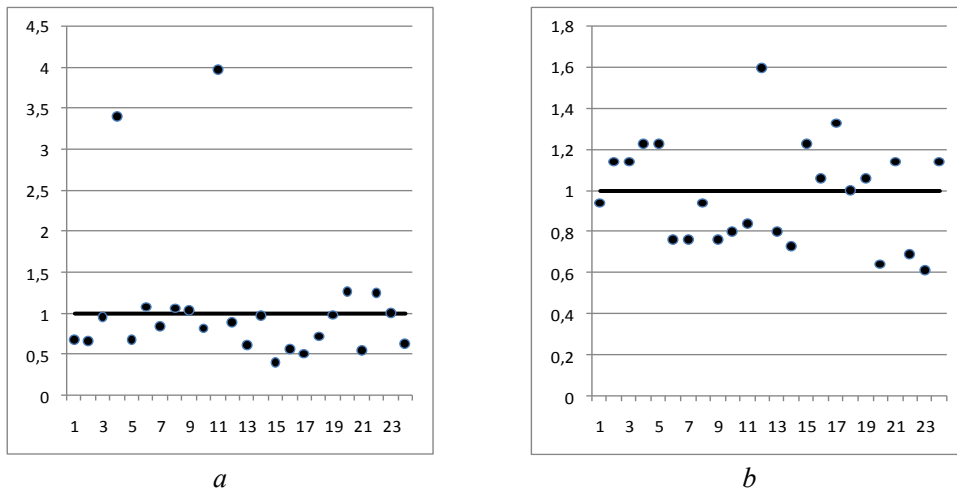

Рис. 4. Аналіз регіональних особливостей приналежності формуючих показників $I_{RI}^{\int TPIB}$ (загальне накопичення ТПВ) впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника $I_D^{\int TPIB}$, довгий штрих порогове значення негативної динаміки накопичення ТПВ)

Прикладом дослідження показника-індикатора функціонально-організаційної групи є аналіз регіональних особливостей щодо адміністративно-територіального устрою регіонів, щільність і компактність проживання населення. Результати дослідження наведено на рис. 5: а) рівень урбанізації; б) рівень структурованості виконавчої влади; с) щільність міського населення; д) щільність сільського населення.

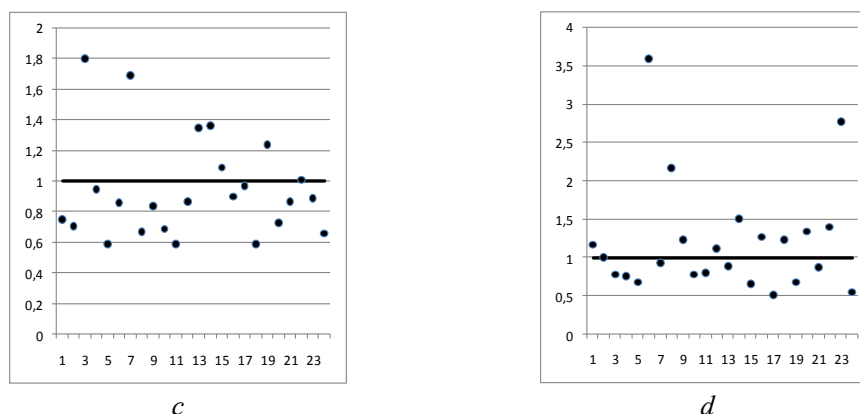

Рис. 5. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників функціонально-організаційної групи впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника)

Так, на рис. 5 а подано аналіз рівня урбанізації та можливості застосування загальної моделі управління процесом поводження з відходами міського типу $I_{RI}^{УрбанТПВ} > 1$. Як бачимо, цей чинник досить специфічний, що насамперед дозволяє виділити три характерні групи регіонів: 1 – з перевагою урбанізованої території (Донецька, Луганська області), а відтак необхідністю запровадження додаткових регіональних заходів з посилення програми безпеки та захисту міських населених пунктів від небезпек ТПВ; 2 – середньостатистична $0,8 < I_{RI}^{УрбанТПВ} < 1,2$, для яких слід застосовувати загальні підходи до організації та управління процесом поводження з відходами, увагу переважно слід приділити вдосконаленню наявних механізмів організації процесів; 3 – з перевагою неурбанізованих територій (Вінницька, Волинська, Житомирська, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Херсонська, Чернігівська), для яких необхідна розробка регіональних заходів щодо формування індивідуальних програм стосовно окремих сільських населених пунктів з їх вираженою специфікою.

Аналіз $I_{RI}^{СтрукТПВ}$ рівня структурованості системи виконавчої влади щодо можливості організації системи регіональних і територіальних хабів вторинної сировини рис. 5 б довів наявність суттєвих розбіжностей між двома групами регіонів: 1 – $I_{RI}^{СтрукТПВ} \gg 1$ (значно більше одиниці), тобто є можливість проведення заходів з організації системи пунктів безпечного прийняття і вторинної обробки відходів; 2 – $I_{RI}^{СтрукТПВ} \ll 1$ (значно менше одиниці), тобто першочерговість розробки та проведення заходів щодо вдосконалення територіальної структури і лише потім – відповідних заходів щодо безпеки поводження з ТПВ.

Результати аналізу щільності міського $I_{RI}^{\rho_{міськТПВ}}$ та сільського $I_{RI}^{\rho_{ільсТПВ}}$ населення слід зарахувати до чинників регіонального рівня та враховувати ці особливості у формуванні регіональної політики і територіально-громадських заходів щодо поліпшення стану безпеки поводження з твердими побутовими відходами.

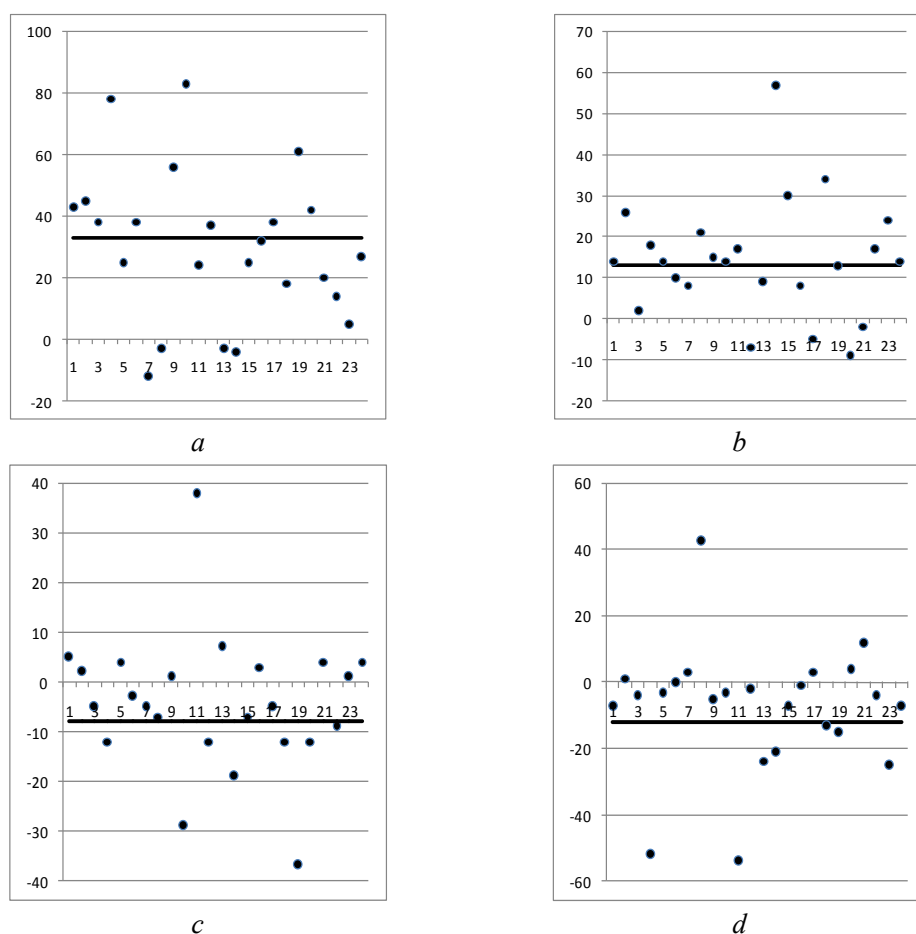

Рис. 6. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників економічної групи впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника)

Прикладом дослідження показника економічної групи є аналіз регіональних особливостей динаміки зміни інвестиційної привабливості як регіону (територіальної громади) в цілому, так і розвитку інноваційних технологій з утилізації твердих побутових відходів зокрема, що зображено на рис. 6 (де відсоткова зміна інвестицій до попереднього періоду: а) 2011 р.; б) 2012 р.; с) 2013 р.; д) 2014 р.

Проведений аналіз дозволив умовно поділити регіони на три групи: 1 – стабільно інвестиційно привабливі регіони, в яких для більшості щорічних показників виконується така нерівність: $I_{RI}^{інвестТІВ} > I_D^{інвестТІВ}$ (Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Рівненська, Чернігівська), тобто це регіони, до яких застосування додаткові заходи, принаймні більш ніж на загально-

Регіональне управління та місцеве самоврядування

державному рівні, з цих питань або непотрібно, або доцільно для подальшого інноваційного розвитку сфери безпеки поводження з твердими побутовими відходами; 2 – інноваційно привабливі, де поряд з умовою $I_{RI}^{інвестТПВ} > I_D^{інвестТПВ}$ є чітка позитивна динаміка щодо рівня інвестиційної привабливості, попри негативну загальнодержавну динаміку останніх 3 років (Волинська, Івано-Франківська, Сумська, Хмельницька). Доцільно звернути увагу на узагальнення та поширення досвіду наявної практики в цих регіонах; 3 – недостатньо інвестиційно привабливі регіони, в яких за досліджувальний період переважає умова $I_{RI}^{інвестТПВ} < I_D^{інвестТПВ}$, тобто необхідна розробка низки заходів щодо залучення додаткових інвестицій та покращання економічного клімату в регіонах.

Дослідженням показника групи спеціальної безпеки є аналіз рівня індивідуального техногенного та пожежного регіонального ризику (рис. 7), де а) рівень техногенного ризику; б) рівень пожежного ризику.

Аналіз показників-індикаторів групи спеціальної безпеки, а саме, регіонального рівня індивідуального ризику техногенної $I_{RI}^{ТририкТПВ}$ та пожежної $I_{RI}^{ПририкТПВ}$ небезпеки, дозволив поділити регіони, а відтак і пріоритетність відповідної групи заходів на дві умовні групи: 1 – підвищеної індивідуальної небезпеки (де $I_{RI}^{ТририкТПВ} > I_D^{ТририкТПВ}$ або $I_{RI}^{ТририкТПВ} > I_D^{ТририкТПВ}$ або дві умови одночасно); 2 – умовно безпечні регіони (з одночасним виконанням умов $I_{RI}^{ТририкТПВ} < I_D^{ТририкТПВ}$ та $I_{RI}^{ТририкТПВ} < I_D^{ТририкТПВ}$). Як бачимо, переважна більшість регіонів України – це регіони першої групи. До досить благополучної групи належать: Івано-Франківська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Черкаська, Чернігівська області. Водночас належність регіону до першої групи свідчить про недостатність заходів з профілактики небезпечних чинників техногенного та пожежного характеру.

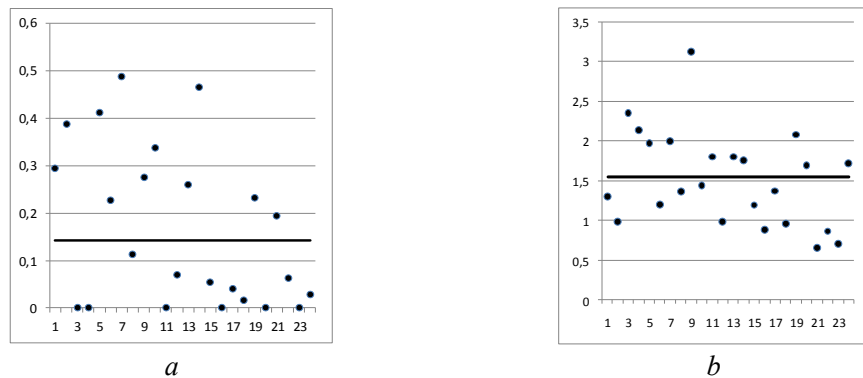

Рис. 7. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників групи спеціальної безпеки впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника)

Дослідженням показника групи громадсько-соціального контролю є аналіз (рис. 8) рівня $I_{RI}^{громадТПВ}$ насиченості регіонів об’єднаннями (товариствами) з охорони довкілля (а)

Регіональне управління та місцеве самоврядування

та рівня $I_{RI}^{дружТІВ}$ регіональної насиченості незалежними друкованими засобами інформації (b).

Аналіз показників групи громадсько-соціального контролю, а саме рівня насиченості регіонів громадськими об'єднаннями з охорони довкілля $I_{RI}^{громадТІВ}$, дозволив поділити регіони стосовно можливостей громад через механізми громадських організацій, впливати на механізми державного управління у сфері безпеки на дві майже рівні групи: 1 – достатнього базового рівня ($I_{RI}^{громадТІВ} > I_D^{громадТІВ}$); 2 – недостатнього базового рівня ($I_{RI}^{громадТІВ} < I_D^{громадТІВ}$), що, у свою чергу, потребує розробки відповідних заходів та активізації роботи вже наявних товариств у цих регіонах. Відносним показником активності громадських об'єднань є насиченість останніх засобами масової інформації (наприклад, друкованими). Як бачимо (рис. 8b), майже у всіх регіонах (за винятком Київської, Миколаївської, Одеської, Тернопільської областей) є суттєві недоліки з цього питання, тобто немає достатніх можливостей з незалежного впливу на процеси контролю та впровадження інновацій у сферу безпеки поведінки з твердими побутовими відходами.

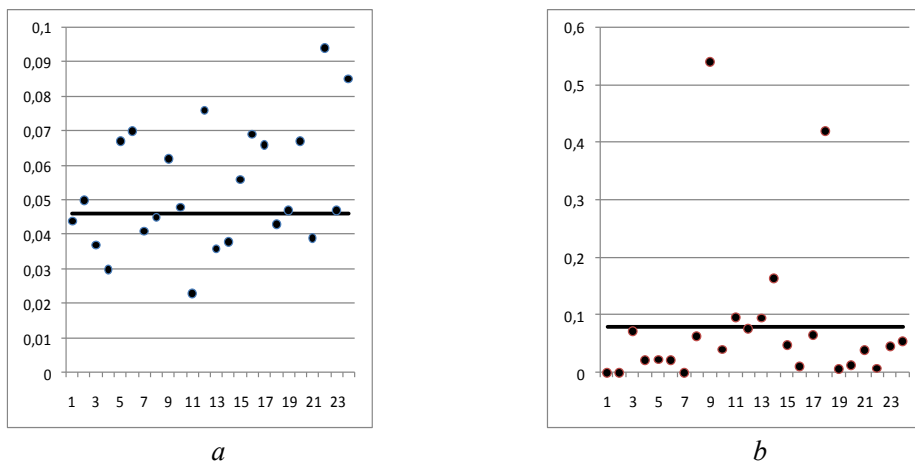

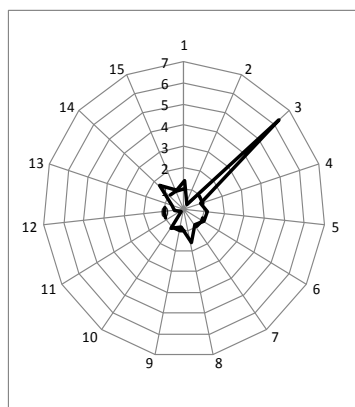
Рис. 8. Аналіз регіональних особливостей належності формуючих показників групи громадсько-соціального контролю впливу на механізми державного управління до сфери “загальнодержавних” або “регіональних” заходів (де суцільна лінія – значення загальнодержавного показника)

Узагальнимо нинішній стан якості регіональної політики щодо сфери безпеки поведінки з твердими побутовими відходами за наведеними показниками на прикладі окремих характерних регіонів, а саме: Західний регіон – Львівська область; Південний регіон – Одеська область; Центральний регіон – Полтавська область; Східний регіон – Харківська область; Північний регіон – Чернігівська область.

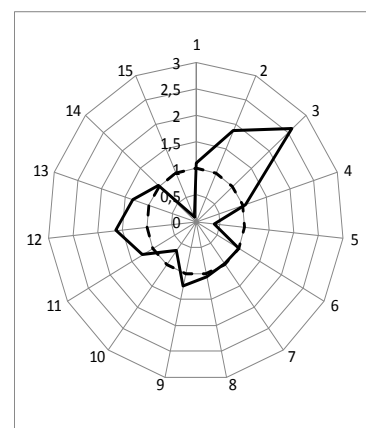
Абсолютні значення показників впливу на формування заходів з удосконалення механізмів державного управління у сфері безпеки поведінки з твердими побутовими відходами для наведених регіонів та загальнодержавні показники у цій сфері управлінської діяльності наведено в табл. 1.

Значення показників ефективності нинішньої регіональної політики щодо безпеки поводження з твердими побутовими відходами

№	Показник	Загальний рівень (D)	Регіони України (RI)				
			Захід (12)	Південь (14)	Центр (15)	Схід (19)	Північ (24)
1	$I_{RI}^{\Delta уТПВ}$	0,9	1,25	1,12	0,64	0,99	1,26
2	$I_{RI}^{\Delta утилТПВ}$	0,95	0,25	3,2	0,73	1,78	0,95
3	$I_{RI}^{\% утилТПВ}$	2,94	18,6	5,66	1,98	7,7	6,1
4	$I_{RI}^{\Delta рінновТПВ}$	0,99	0,84	0,74	0,86	1,04	0,88
5	$I_{RI}^{\% іновТПВ}$	10,8	12,3	1,8	14,8	4,14	11,8
6	$I_{RI}^{\Delta ТПВ}$	1,017	1,158	1,397	1,029	1,029	1,017
7	$I_{RI}^{UrbanТПВ}$	1	0,89	0,97	0,4	0,98	0,63
8	$I_{RI}^{СтрукТПВ}$	1	1,6	0,73	1,23	1,06	1,14
9	$I_{RI}^{\Delta іськТПВ}$	1	0,87	1,36	1,09	1,24	0,66
10	$I_{RI}^{\Delta ільсТПВ}$	1	1,12	1,51	0,66	0,68	0,55
11	$I_{RI}^{\Delta інвестТПВ}$	-12	-2	-21	-7	-15	-7
12	$I_{RI}^{\Delta ТризикТПВ}$	0,143	0,069	0,465	0,055	0,232	0,028
13	$I_{RI}^{\Delta ПризикТПВ}$	1,55	0,98	1,76	1,19	2,08	1,72
14	$I_{RI}^{\Delta громадТПВ}$	0,046	0,076	0,038	0,056	0,047	0,085
15	$I_{RI}^{\Delta рукТПВ}$	0,08	0,077	0,164	0,048	0,007	0,055

a

b

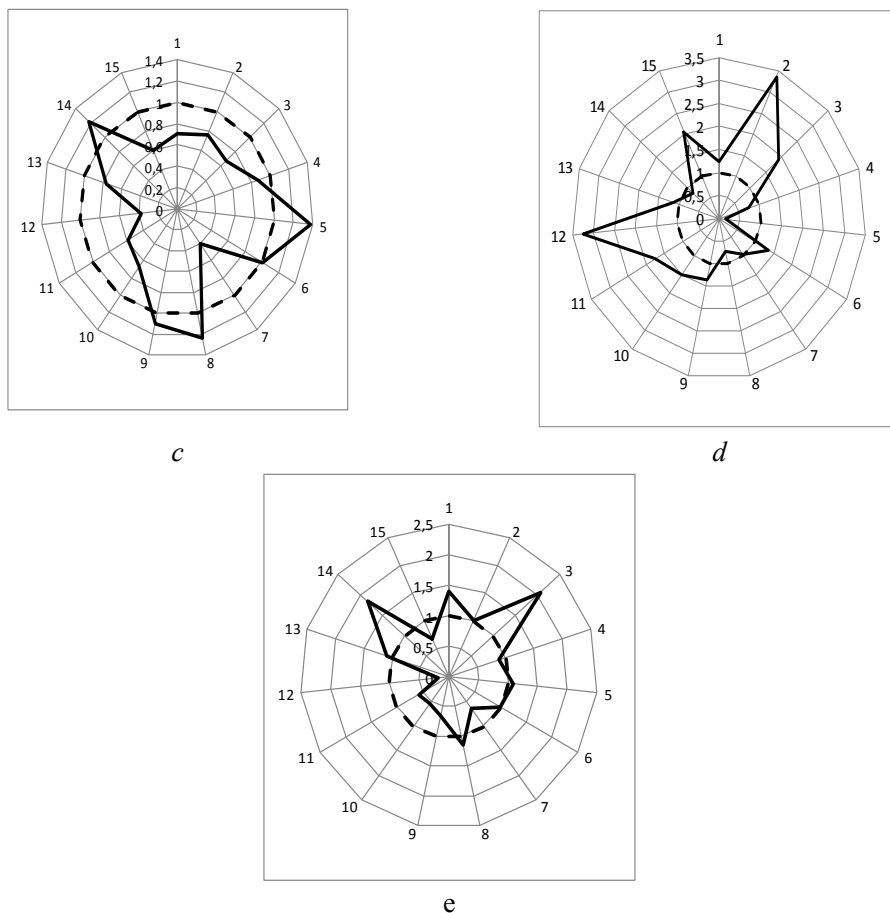

Рис. 9. Графічна інтерпретація комплексного аналізу стану ефективності та збалансованості регіональної політики у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами за показниками різних груп впливу, де а) Львівська область; б) Одеська область; в) Полтавська область; д) Харківська область; е) Чернігівська область; пунктирна лінія – загальнодержавний рівень показників

Зазначимо, що всі наведені показники мають різну розмірність (це ускладнює сприйняття), тому для аналізу загального стану сталої регіональної політики та формування заходів щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами доцільно сформулювати безрозмірні, приведені до загальнодержавного рівня показники (рис. 9). Тут значення регіональних показників наведено у відсотках до 1 (показник загальнодержавного рівня).

Запропонований комплексний підхід дає змогу наглядно визначити рівень результативності та збалансованості (найкращий показник з наведених регіонів – у Полтавській та Чернігівській областях) регіональної політики у сфері безпеки поводження

з твердими побутовими відходами та запропонувати дійові заходи з метою її вдосконалення та збалансованості.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. В дослідженні проведено розгорнутий аналіз результативності регіональної політики щодо безпеки у сфері поводження з твердими побутовими відходами. Запропонована класифікація груп показників-індикаторів щодо визначення результативності механізмів державного управління в зазначеній сфері діяльності. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку ефективних заходів щодо удосконалення відповідних механізмів державного управління у сфері безпеки поводження з твердими побутовими відходами.

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан техногенної та природної безпеки в Україні у 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mns.gov.ua/content/annual_report_2014.html
2. Стратегія національної безпеки України [Електронний ресурс]. : Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. – Режим доступу : http://www.rnbo.gov.ua/content/prava_osnova.html
3. Шафоростова М. М. Удосконалення державного управління поводженням з відходами на основі розвитку функцій екологічного аудиту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / М. М. Шафоростова. – Донецьк, 2006. – 28 с.
4. Берлінг Р. З. Державне управління поводженням з твердими відходами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою” / Р. З. Берлінг. – Львів, 2004. – 22 с.
5. Хижнякова Н. О. Інвестиційне забезпечення реформування систем поводження з твердими побутовими відходами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.08.01 “Економіка природокористування і охорони навколишнього середовища” / Н. О. Хижнякова. – Львів, 2005. – 19 с.
6. Козаченко Т. П. Механізми реалізації державної політики у сфері поводження з твердими побутовими відходами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / Т. П. Козаченко. – Одеса, 2010. – 24 с.
7. Берюх О. В. Формування державної політики у сфері поводження з відходами виробництва та споживання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / О. В. Берюх. – Донецьк, 2013. – 25 с.
8. Ляшко І. І. Механізм державного управління вторинними сировинними ресурсами : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. держ. упр. : спец. 25.00.02 “Механізми державного управління” / І. І. Ляшко. – Донецьк, 2006. – 23 с.
9. Олениченко Ю. А. Сутність базових понять у сфері державного управління безпекою поводження з твердими побутовими відходами / Ю. А. Олениченко, О. М. Соболь // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2015. – № 1 (47). – С. 109–117.
10. Олениченко Ю. А. Аналіз результативності впливу механізмів державного управління на процес поводження з твердими побутовими відходами на етапі їх формування / Ю. А. Олениченко, О. М. Соболь, М. М. Долгодуш // Вісник Національного

Регіональне управління та місцеве самоврядування

університету цивільного захисту України : зб. наук. пр. – Х. : НУЦЗУ, 2015. – Вип. 2 (3). – С. 121–132. – (Серія “Державне управління”).

11. Основні показники поводження з відходами I–IV класів небезпеки у 2010–2014 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

12. Кількість адміністративно-територіальних одиниць в Україні на 1 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>